

GERGELY BÉLA SÍRJÁNÁL

A Ferenc József Tudományegyetem Bölcsészeti-, Nyelv- és Történettudományi Kara, az egyetemi Magyar Nyelvtudományi Intézet, az Erdélyi Tudományos Intézet Magyar Nyelvészeti Osztálya, a Magyar Néprajz és az Erdélyi Múzeum munkatársai, meg a kolozsvári néprajzkutatók kicsiny csapata nevében veszek búcsút Gergely Bélától.* Isten nagy világának végtelenségében egy apró porszem, a mi kicsiny világunkban fiatal kora, gyermekifjú volta ellenére is nagy, kimagasló, fényes érték hull vissza a porba az ő halálával.

Gergely Béla 1921-ben született Temesváron. Mint özvegy édesanyja két fia közül az idősebb az ottani piarista gimnáziumból került ide 1940 őszén egyetemünkre. A jobbára hivatástudat nélkül, tervtelenül, a diákokéval gondtalanságában élő társai között céltudat, mindennapos tervszerű munka, a megkívántnál jóval nagyobb, szinte emberfölötti erőfeszítés jellemezte, és nyugtalan, örökké kielégíthetetlen tudásvágy hajtotta Gergely Bélát egyetemi évei kezdetétől fogva a legnemzetibb tudományág, a magyar nyelvészet felé. Első perctől kezdve nemcsak hallgatóm, de tanítványom, legbensőbb munkatársam, — talán azt is mondhatom, fiam volt Ő abban a szellemi értelemben, hogy a szülő örömeivel, egyre fokozódó büszkeségével láttam benne a gyöngédségnek, a szeretetnek, a szerénységnek és igénytelenségnek, a munkájához való hűségnek a mai fiatalság annyi tagjából hiányzó nagy emberi értékeit, másrészt meg igyekeztem nemcsak tanára, apja is lenni abban a magasabb értelemben, hogy aggódva, érdeklődéssel figyeltem sorsát, korlátolt emberi erőmhöz mérten igyekeztem elhárítani útjából legalább a nagy szikladarabokat, ha már egészen rögtelenné nem tehettem azt az utat, amelyen az Ő nehéz életútja vezetett. Ő mindezt hálás megértéssel, gyermeki bizalommal, halálig hűséges rámgondolással és szüntelen munkával viszonozta. Milyen jó, milyen reménykeltő volt annyi más leverő tapasztalat mellett a tanítvány állandó, szakadatlan munkáját, tanulmányozását, egyre több eredményt mutató és még több eredménnyel biztató tudományos fejlődését, nagy léptekben való előretörését látni! Milyen jó volt, mikor a tudományos munka területén az első bizonytalankodó lépések után mind kevesebbszer kellett megfognom a kezét, mind kevesebbszer kellett aggódom, hogy a nagy tudományos terveket maga elé tűző ifjú elbukik az előtte álló kicsiny rögökön.

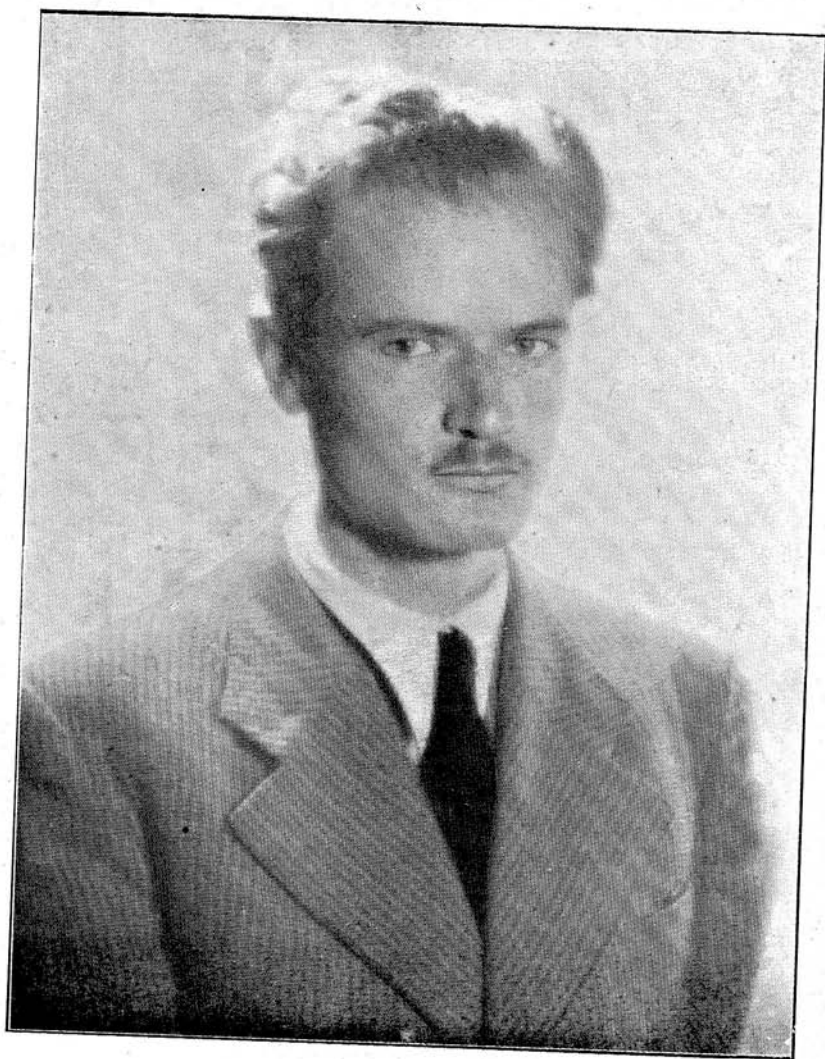
A visszatérés első éve, az 1940/41. egyetemi év a komoly előkészület ideje volt Gergely Béla számára. De már 1941 tavaszán egy kis kutatócsoporttal, majd ugyanakkor az évnek nyarán magában vágott neki a helynévgyűjtés sok fáradsággal járó, de nagy nemzeti célokat szolgáló feladatának. Kalotaszeg helynévanyagának a mostoha viszonyok és a munkatársak hiánya miatt másfél évtizede vajudó kiegészítéséhez 1941 nyarán Gergely Béla gyűjtötte össze és készítette nyomtatás alá mintegy 20 községnek jelenkori helynévanyagát. A következő tanévben már meg is jelent az ő tollából e gyűjtés egy részletének, Kisbács helyneveinek mintaszerűen gondos feldolgoása. E munkája során annyira hatalmába kerítette a helynévgyűjtés láza, hogy a

* Meghalt háromheti betegség után 1943. május 5-én; eltemettetett a kolozsvári házsongárdi temetőben május 7-én. Sírjánál a megemlékezés íróján kívül volt temesvári piarista tanára, *Uitz Máttyás*, barátja és munkatársa, *Sándor Gábor* a kolozsvári egyetem bölcsészeti hallgatói, az egyetemi Magyar Nyelvtudományi Intézet tanszemélyzete és közvetlen munkatársai, *Kocziány László* a Gábor Áron Diákotthon tagjai nevében búcsúzott el tőle.

Szinnyei József (1857—1943)

Az Erdélyi Múzeumnak 1891—1893-ban szerkesztője volt.

Gergely (Gertheisz) Béla (1921—1943)
Kalotaszeg és a Kiszamos vidékének népryelv-kutatója

következő 1941/42. tanévben a kínálkozó rövid szünetidőkön, hétvégeken semmi fáradtsággal nem törődve, járta a Kolozsvár-környéki falvakat, 1942 nyarán meg az ETI borsavölgyi kutatómunkájához kapcsolódva, nemcsak 16 falunak jelenkori helyneveit gyűjtötte össze, de hozzákezdett évek hosszú sorát kívánó közös tervünk, a Mezőség helynévanyagának összegyűjtéséhez is. E tervből azonban már csak a Kisszamos balpartjának a Borsa völgyétől Szamosújvár tájáig terjedő részén harminc község helyneveinek összegyűjtését végezte el. A számára kirendelt rövid idő alatt ez is szinte hihetetlen teljesítmény. Több, mint amit magyar helynévkutató valaha is végzett!

Mintha érezte volna, hogy megszámláltattak napjai, lázasan igyekezett, hogy gyűjtését fel is dolgozza. Ma, anyaga jórészt előkészítve, kéziratban várja a kiadást, kitzított és a kezdet kezdetén elakadt nagy munkaterve meg tanuló- és munkatársai közül a folytatót, megvalósítót. A magyar Népryelvben, az Erdélyi Múzeumban eddig megjelent és ezután közzeendő dolgozatai sejtetik velünk igazán, hogy az ő kedves, rokonszenves, különleges lelki értékekkel felruházott egyéniségének eltűnével tudományos életünk és közelebről a magyar népryelvkutatás ügye is milyen reménységét veszítette el.

A szülői háztól távol a családi élet melegére vágyott már évek óta az elköltözött. Csak szerény tervezetek formájában élt benne és az Istentől szinte csak utolsó óráira mellérendelt társában az új családi otthon képe, mikor a lappangó baj váratlanul, a maga kérlelhetetlen valóságában megmutatkozott és elragadta őt közülünk. Fialat özvegye, édesanyja, testvére lelkében a szerető férj, fiú és testvér, bennünk: tanáraiban, tanuló- és munkatársaiban a hálás, hűséges tanítvány és az igaz, melegszívű barát képe feledhetetlenül él. A magyar népryelvkutatás munkaterületén is olyan tudományos eredmények őrzik emlékét, amelyekhez foghatókra nemcsak egy, az egyetem padjai közül még ki sem került ifjú, de bármely népryelvkutató büszke lehet.

Gergely Béla rövid élete minden magyar ifjú, de elsősorban az erdélyi magyar egyetemi ifjúság számára a végtelen köteleességteljesítésnek és a tudományos munka lázas szeretetének mintaképe. Bár lennének minél többen, akik az Ő példáját követve, az Ő erős lelkéhez hasonló komoly lelkülettel végeznék az ő félbeszakadt munkáját, vagy azt a munkát, amelyet a jobb magyar jövőző kialakítása érdekében kinek-kinek végeznie kell.

Áldott, feledhetetlen számunkra, tanárai, munkatársai számára emléke! Legyen példamutató az erdélyi magyar egyetemi ifjúság számára munkás, komoly élete!

Szabó T. Attila

A SZÉKELYFÖLD KUTATÁSA

Szakosztályunk mai tudományos felolvasó ülésének tárgya dr. Entz Géza tisztelt tagtársunk előadása „A Székelyföld középkori művészetének kérdései“-ről.* Szeretettel és fokozott figyelemmel tekintünk az előadás elé, mert különösképpen érdeklő Szakosztályunkat minden tudományos kutatás, amely a Székelyföld megismerését teszi teljesebbé, minden tudományos eredmény, mely új értékeit tárja fel ennek a legősibb magyar népi táji egységnek.

Valahányszor szóba kerül e tárgykör, a köztudat azonnal Orbán Balázs

* A Bölcsész-, Nyelv- és Történettudományi Szakosztály f. évi február 17-i szakülésén elmondott elnöki megnyitó. Magát az előadást l. előbb a tanulmányok között.